

УДК 378.016:373.3.015.311

Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості молодших школярів

Юлія Бондар , Тетяна Коваль

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті висвітлено актуальність проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Метою наукової роботи є розкриття особливостей підготовки майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів молодшого шкільного віку. Зокрема, подано трактування поняття «готовність майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами». Визначено компоненти готовності майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими учнями молодшого шкільного віку: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний, діяльнісний. Запропоновано ефективні форми роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами: нестандартні уроки, участь в олімпіадах, конкурсах, диференційована та індивідуальна робота, захист науково-дослідних робіт тощо. Наведено завдання творчого характеру для інтелектуально обдарованих молодших школярів. Визначено результативні методи навчання, які мають використовувати вчителі у своїй роботі з інтелектуально обдарованими молодшими школярами: самостійна, пошукова та дослідницька діяльність. Зосереджено увагу на стратегіях навчання інтелектуально обдарованих молодших школярів: проблематизація, збагачення, прискорення, поглиблення. Окреслено перелік вимог до особистості педагога: ерудованість; володіння спеціальними навчальними програмами тощо. Визначено педагогічні умови, які сприяють виявленню та розвитку інтелектуальної обдарованості. Запропоновано ефективні форми, методи, прийоми, засоби професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності з інтелектуально обдарованими молодшими школярами: мікровикладання, круглі столи тощо. Подано завдання творчого характеру для здобувачів вищої освіти. Сформульовано рекомендації для розвитку інтелектуальної та творчої особистості майбутнього вчителя. Результати дослідження свідчать, що для успішної роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами майбутній учитель має володіти високим рівнем професійної компетентності, особистісними якостями, професійно спрямованими знаннями та вміннями.

Ключові слова: обдарованість, інтелектуальна обдарованість, майбутній учитель початкової школи, професійна підготовка

UDC 378.016:373.3.015.311

Preparation of the future teacher for the development of the intellectual endowment of younger school students

Yuliia Bondar , Tetiana Koval

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article highlights the relevance of the problem of training a future primary school teacher. The aim of the scientific work is to reveal the features of the future teacher's training for the development of the intellectual giftedness of primary school students. In particular, the interpretation of the concept of «readiness of the future teacher to work with intellectually gifted younger schoolchildren» is presented. The components of the future teacher's readiness to work with intellectually gifted students of primary school age are determined: motivational, cognitive, operational, personal, activity. Effective forms of working with intellectually gifted younger schoolchildren are offered: non-standard lessons, participation in olympiads, competitions, differentiated and individual work, defense of research works, etc. The given tasks are of a creative nature for intellectually gifted younger schoolchildren. Effective teaching methods that teachers with intellectually gifted younger schoolchildren should use in their work are determined: independent, searching and research activities. Attention is focused on learning strategies of intellectually gifted younger schoolchildren: problematization, enrichment, acceleration, deepening. The list of requirements for the teacher's personality is outlined. Pedagogical conditions that contribute to the detection and development of intellectual giftedness are determined. Effective forms, methods, techniques, means of professional training of future teachers for pedagogical activities with intellectually gifted younger schoolchildren are proposed: micro-teaching, round tables etc. Creative tasks for students of higher education are presented. Recommendations for the development of the intellectual and creative personality of the future teacher are formulated. Research results show that for successful work with intellectually gifted younger schoolchildren, the future teacher must possess a high level of professional competence, personal qualities, professionally oriented knowledge and skills.

Keywords: giftedness, intellectual giftedness, future primary school teacher, professional training

Постановка проблеми. Надзвичайно актуальною проблемою сучасної педагогіки вищої школи є підготовка майбутнього вчителя. Особливого значення набуває питання формування готовності педагогів до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами, адже суспільство потребує неординарних, творчих, ерудованих особистостей, які стануть потужним рушієм його прогресу. Зокрема, в Концепції «Нова українська школа» зазначається, що «заклад освіти буде успішним, якщо до нього прийде успішний учитель, який якісно, цікаво та фахово викладатиме навчальний матеріал; володітиме лідерськими, творчими якостями, постійним прагненням до самоосвіти, самовиховання та саморозвитку» [8]. З огляду на це, постає необхідність у кваліфікованій теоретико-методичній підготовці майбутніх фахівців

початкової школи до роботи з інтелектуально обдарованими учнями молодшого шкільного віку, яка допоможе їм ефективно конструювати освітній процес, спрямований на всебічний розвиток особистості кожного учня, його здібностей, потенціалу, обдарувань.

Усе це висуває вимоги до організації процесу навчання, змісту підготовки вчителя у закладі вищої педагогічної освіти, пошуку засобів, які активізуватимуть творчу навчально-пізнавальну діяльність студентів та мотивуватимуть до роботи з інтелектуально обдарованими дітьми. Здобувачі вищої освіти, на нашу думку, мають не лише поглиблювати свої знання про гуманістичну парадигму освіти, особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи, а й здійснювати, на основі них, управління освітнім процесом.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що особливості підготовки майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми стали предметом досліджень Є. Бачинської, О. Ващук, О. Демченко, І. Джус, Л. Ілійчук, А. Максимчука, Л. Мерви, Н. Поліхун, Г. Русин, А. Седеревіченої, Ушмарової, М. Шемуди та інших.

Серед науковців, які вивчали теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами, варто відзначити О. Антонову, О. Дімітрову, Ю. Клименюк, Т. Молнар та інших. Зокрема, О. Антонова, Ю. Клименюк запропонували технологію підготовки майбутнього вчителя початкової школи до навчання інтелектуально обдарованих учнів. О. Дімітрова в своїх наукових напрацюваннях висвітила теоретичні підходи до визначення структури готовності майбутнього вчителя початкової школи до навчання інтелектуально обдарованих учнів. Т. Молнар порушувала питання професійної підготовки вчителя початкової школи до організації роботи з інтелектуально обдарованими учнями, зосереджуючи увагу на основних компонентах структури готовності майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів.

Опрацювання науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що деякі аспекти проблеми підготовки майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами потребують більш детального вивчення. Зокрема, заслуговують на увагу питання формування позитивної мотивації до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами, використання інноваційних форм, технологій, методів та прийомів у роботі з дітьми цієї категорії задля активізації їхнього інтелектуального потенціалу.

Мета статті полягає в розкритті особливостей підготовки майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям «готовність майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами» розуміємо високий рівень професійно-педагогічної компетентності, що ґрунтується на позитивній мотивації, бажанні займатися педагогічною діяльністю та синтезі спеціальних знань, умінь, навичок, способів діяльності, які сприяють продуктивній, творчій співпраці з інтелектуально

обдарованими учнями, розвитку їхнього потенціалу та інтелектуальних здібностей.

Вважаємо, що задля ефективної підготовки майбутніх фахівців до роботи з інтелектуально обдарованими учнями необхідно насамперед ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичним матеріалом, зокрема, науково-педагогічною, психологічною літературою, у якій висвітлюються різні підходи до вивчення проблеми інтелектуальної обдарованості; постійно розширювати та поповнювати знання студентів про ознаки прояву інтелектуального потенціалу, сутність, структуру, психологічні особливості дітей з інтелектуальною обдарованістю; вивчати теоретико-методичні аспекти роботи з цією категорією дітей; апробувати діагностичний інструментарій для своєчасного виявлення та розвитку інтелектуально обдарованих молодших школярів; формувати психологічну готовність до роботи з інтелектуально обдарованими дітьми. Зауважимо, що важливим є компетентнісно-орієнтований підхід до підготовки майбутніх вчителів, націлений на результат навчання – формування комплексу загальних та професійних компетентностей [7, с. 395].

Нам імпонують погляди науковців, які наголошують на необхідності комплексної підготовки майбутніх спеціалістів до роботи з обдарованими дітьми, яка полягає не лише у використанні зарубіжного досвіду, впровадженні спеціальних форм навчання (воркшопів, курсів, тренінгів, майстер-класів, семінарів), але й у розвитку в студентів здатності виявляти в дітей ознаки інтелектуальної обдарованості, рівень сформованості спеціальних здібностей, діагностувати проблеми та труднощі в навчанні. Вони акцентують увагу на підготовці фасилітативного, абнотивного, здатного до інновацій, творчості, вільного від стереотипів педагога [3, с. 510; 5, с. 147].

Підтримуємо М. Шемуду в тому, що вчитель, який працює з обдарованими дітьми, має вміння розпізнати в дитині ознаки обдарованості, зокрема, такі, як випереджальний розвиток, допитливість, широта сприйняття, психосоціальна чутливість, здатність встановлювати взаємозв'язки, досліджувати, класифікувати та дуже добре знати психологічні особливості таких дітей, уміти враховувати обдарування кожної дитини у своїй педагогічній діяльності [14].

Важливими для нашого дослідження є компоненти готовності майбутнього вчителя до роботи з інтелектуально обдарованими учнями мо-

лодшого шкільного віку, виокремлені Т. Молнар, а саме: мотиваційний, когнітивний, операційний, особистісний, діяльнісний, на основі яких ми здійснювали підготовку студентів спеціальності «Початкова освіта» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами. Розглянемо їх детальніше.

Мотиваційний компонент передбачає позитивну мотивацію, внутрішнє бажання, потребу, ціннісні орієнтації до роботи з інтелектуально обдарованими учнями. З огляду на це, під час проведення практичних та лабораторних занять зі студентами, ми заохочували їх до роботи з цією категорією дітей, щоб вона стала глибоко вмотивованою, усвідомленою та сприйнятою як цінність. Задля підвищення інтересу студентів ми створювали ситуації успіху; пропонували завдання підвищеного рівня складності; здійснювали перегляд кінофільмів про інтелектуально обдарованих видатних людей, які досягли успіху в житті; організовували роботу в парах, групах; виконували творчі проекти.

Когнітивний компонент має на меті засвоєння здобувачами вищої освіти сукупності знань щодо природи обдарованості, особливостей діагностики та розвитку здібностей, організації освітнього процесу з інтелектуально обдарованими молодшими школярами [9, с. 30]. О. Антонова, Ю. Клименюк до професійних знань майбутнього педагога, які свідчать про готовність до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами, відносять:

- психологічні знання (ознаки інтелектуальної обдарованості, специфіка прояву на різних вікових етапах, методики діагностування інтелектуальної обдарованості, особливості психологічного супроводу обдарованих молодших школярів);
- педагогічні знання (форми, методи, засоби, стратегії навчання, виховання та розвитку інтелектуально обдарованих учнів);
- науково-дослідницькі знання (методики діагностування інтелектуальної обдарованості та статистичні методи опрацювання даних, способи організації емпіричного дослідження щодо розвитку інтелектуальної обдарованості учнів);
- соціально-педагогічні знання (особливості соціально-педагогічного супроводу, ознаки асинхронності інтелектуального та фізич-

ного розвитку, особливості налагодження взаємостосунків з однолітками та дорослими);

- фахові знання (навчальні предмети, які вивчають в початковій школі та суміжні дисципліни, методика їх викладання, потенціал навчальних дисциплін щодо розумового розвитку учнів молодшого шкільного віку);
- загальноосвітні знання (всебічний розвиток, ерудиція, кругозір педагога);
- методичні знання (форми та методи викладання навчальних дисциплін, нестандартні форми, що сприяють розвитку інтелектуальної обдарованості, позаурочні та позакласні форми роботи) [2, с. 108-110].

Оцінку готовності майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми ми здійснювали на основі зазначених видів професійних знань. Зокрема, студентам були запропоновані тестові завдання Google Forms задля перевірки їхньої успішності. Здійснення моніторингу передбачало використання таких видів тестових завдань: закритих (з альтернативними відповідями, множинним вибором, на відновлення відповідності, на встановлення правильної послідовності) та відкритих (вільного викладу, завдання-доповнення). Таким способом виявлялись знання студентів про структуру інтелектуальної обдарованості, її види, ознаки різних аспектів поведінки інтелектуально обдарованої людини (мотиваційного та ін.), показники окремих сфер обдарованості дітей, діагностику дитячої обдарованості тощо.

Операційний компонент охоплює практичні вміння та навички роботи з інтелектуально обдарованими дітьми, використання форм, методів, прийомів задля стимулювання їхньої розумової діяльності. Зокрема, студентам спеціальності «Початкова освіта» в рамках вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Навчання і виховання обдарованої дитини» було запропоновано розробити та провести з різних навчальних дисциплін фрагменти нестандартних уроків: уроку-подорожі, уроку-КВК, уроку-брейн-рингу, уроку-фантазування, уроку-вікторини, уроку-змагання, уроку-діалогу, уроку-конкурсу, які покликані активізувати навчально-пізнавальну діяльність інтелектуально обдарованих молодших школярів, поживавити мислення, підвищити інтерес до вивчення різних дисциплін. На уроках студенти використовували різноманітні методи, прийоми роботи, зокрема, проблемне навчання,

дослідницьку та пошукову діяльність, міжпредметні й внутрішньопредметні зв'язки.

Особистісний компонент включає набір особистісних та професійних якостей, специфічних властивостей вчителя, які дадуть змогу побудувати конструктивну та результативну співпрацю з інтелектуально обдарованими дітьми. Так, під час кожного заняття ми виховували в здобувачів вищої освіти цілісний комплекс особистісних якостей, який їм знадобиться для роботи з обдарованими дітьми та молоддю: доброзичливість, чуйність, інтелект, творчий світогляд, почуття гумору, самокритичність, прагнення до самовдосконалення.

Діяльнісний компонент має на меті набуття студентами досвіду роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами під час проходження у закладі вищої педагогічної освіти різних видів практики [9, с. 30]. Враховуючи це, ми організовуємо педагогічну практику на основі виокремлених Л. Ілійчук принципів, зокрема, таких як:

- зв'язок теорії з практикою – реалізація можливостей студентів у самовираженні під час творчого навчально-пізнавального процесу, а не лише засвоєння способів діяльності вчителя;
- безперервність – послідовність завдань практики з поступовим ускладненням виконання;
- професіоналізація – здатність студента оцінювати результати діяльності учнів та своєї професійної діяльності;
- індивідуалізація та диференціація – організація практики з урахуванням специфічних особливостей контингенту учнів [5, с. 175].

Варто наголосити на необхідності ретельної підготовки майбутнього вчителя до всіх без винятку уроків. На кожному занятті він має ставити перед собою такі завдання: стимулювати допитливість, прагнення до творчої навчально-пізнавальної діяльності; розвивати психічні процеси, зокрема, конвергентне та дивергентне мислення, різні види пам'яті, уяву, фантазію, спостережливість, увагу; формувати комунікативні здібності, мовленнєві вміння; пробуджувати інтерес та мотивувати до навчання; організовувати освітній процес пізнавально, цікаво, творчо, інтерактивно та розвивально.

Поділяємо думку Г. Русин, яка наголошує на необхідності використання майбутніми учителями початкової школи різних напрямів діяльності в роботі з інтелектуально обдарованими

учнями, зокрема, пов'язаних із залученням інтелектуально обдарованих молодших школярів до гурткової роботи з навчальних дисциплін, проведенням позакласних заходів та предметних тижнів, заохоченням до участі в конкурсах, інтелектуальних брейн-рингах, КВК, квестах, олімпіадах, театралізованих святах. Серед ефективних форм роботи з такими дітьми науковиця відзначає наступні:

- нестандартні уроки (інтерактивні, інтегровані уроки, урок-подорож, урок-змагання, урок-диспут, урок-ділова гра тощо);
- участь у предметних олімпіадах;
- диференційована та індивідуальна робота;
- участь у конкурсах різних рівнів;
- залучення до тренінгів, конкурсів знанців, інтелектуальних марафонів;
- захист науково-дослідних робіт;
- вирішення нестандартних завдань як під час уроків, так і в позаурочний час [10, с. 165].

Широко впроваджуючи названі форми роботи, ми вдавалися до використання завдань творчого характеру, які, на нашу думку, є цікавими для інтелектуально обдарованих молодших школярів та стимулюють їхню розумову активність:

- запропонувати нестандартні, неординарні відповіді або вирішення певної проблеми;
- створити словесний малюнок;
- встановити взаємозв'язок між подіями, причиною і наслідком;
- переказати текст від зміненої особи;
- розв'язати задачі підвищеної складності з логічним навантаженням;
- написати продовження казки;
- вилучити зайвий елемент;
- із запропонованих геометричних фігур скласти сюжетне зображення;
- розказати скоромовки;
- розв'язати літературні шаради, кросворди;
- зібрати наукові відомості про певний предмет, явище, рослину чи тварину;
- із запропонованих прислів'їв обрати лише ті, що відповідають змісту тексту;
- знайти рядки, у яких йдеться про ставлення автора до головного персонажа казки чи оповідання.

Вважаємо, що найбільш результативними методами навчання, які мають у своїй роботі з інтелектуально обдарованими молодшими школярами використовувати майбутні вчителі, є самостійна, пошукова та дослідницька діяльність, яка сприятиме не лише засвоєнню учнями знань, а й форму-

ванню вмінь, навичок, здатності систематизувати, класифікувати навчальний матеріал, творчо переносити знання в нові ситуації.

Варто зауважити, що важливим фактором, який впливає на розвиток інтелектуальної обдарованості молодших школярів є міжособистісна взаємодія вчителя та обдарованої дитини, яка полягає у встановленні емоційно-психологічних взаємозв'язків. На думку С. Шевчук, майбутній педагог має вміти встановлювати емоційний контакт з обдарованою дитиною, створювати творчу атмосферу спілкування та будувати дружні, довірливі стосунки, приймаючи дитину такою яка вона є, уникаючи оцінювання поведінки та її особистісних якостей [13, с. 98].

Важливими є також стратегії навчання інтелектуально обдарованих молодших школярів, які рекомендуємо майбутнім учителям по-різному поєднувати у своїй роботі:

- проблематизація – стимулювання інтелектуального та особистісного розвитку молодших школярів, завдяки використанню завдань проблемного та творчого характеру, пошуку нових пояснень, поглядів;
- збагачення – вивчення нових тем, які відрізняються від традиційних, пошук та встановлення взаємозв'язків між проблемами, предметами та темами;
- прискорення – проходження додаткових спеціальних курсів за спеціальними програмами;
- поглиблення – більш детальне вивчення тем, навчальних дисциплін, галузей знань.

Задля того, щоб майбутній вчитель початкової школи був умотивованим до роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами, вважаємо, що необхідно створити спеціальні комфортні умови, зокрема, допомогти студентам усвідомити необхідність засвоєння знань, їхню теоретичну та практичну значущість; викладати навчальний матеріал у емоційній формі; забезпечити професійну спрямованість навчальної діяльності; стимулювати допитливість, прагнення до самооцінювання, самоаналізу, самовдосконалення; створювати під час навчальної діяльності ситуації проблемного характеру.

Вважаємо, що стимулювати творчість майбутніх учителів початкової школи допоможе творче ставлення викладачів до виконання професійних обов'язків; створення ситуації успіху в здобувачів вищої освіти; надання пріоритету не

відтворювальному навчанню, а перетворювальній діяльності.

З метою удосконалення педагогічної майстерності та підготовки вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості, М. Федоров сформулював перелік вимог до особистості педагога, серед яких варто акцентувати увагу на таких: ерудованість та наявність багажу знань про дитячу обдарованість; володіння спеціальними навчальними програмами; використання в професійній діяльності інноваційних технологій; уміння налагоджувати взаємини з особливими дітьми; формування спроможності побачити індивідуальність в кожній особистості; організація навчально-пізнавальної діяльності, з урахуванням інтересів та запитів дітей [12, с. 11-12]. Наголошено, що вчитель має бути творчою, неординарною, креативною, толерантною, терплячою особистістю та ніколи не поспішати поділяти дітей на обдарованих та звичайних. Йому має бути властиве постійне прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, підвищення інтелектуального рівня через самоосвіту, що, за переконанням С. Шевчук, є також одним із важливих факторів впливу на розвиток інтелектуальної обдарованості дитини [13, с. 98].

Нам імпонує думка М. Шемуди про те, що обдарований учень починається з обдарованого вчителя. Щоб виховати інтелектуально обдаровану особистість, учителю необхідно самому бути особистістю, яка має широкий кругозір [14]. Тому, задля формування креативного майбутнього педагога інтелектуально обдарованих дітей, ми використовували потенціал психолого-педагогічних дисциплін, забезпечували індивідуально-особистісний рівень формування педагогічної творчості. Так, студенти засвоювали систему знань з педагогіки творчості, основ психології. Ми формували в них професійні цінності як важливу складову креативної компетентності; сприяли розвитку особистісних характеристик – ініціативності, оригінальності, які знадобляться майбутньому творчому вчителю та зможуть забезпечити індивідуальний стиль його фахової діяльності.

На наше переконання, важливими педагогічними умовами, які сприяють виявленню та розвитку інтелектуальної обдарованості є такі:

- створення комфортних умов, сприятливої психоемоційної атмосфери в класі;
- надання підтримки та допомоги учням як на уроках, так і в позаурочний час;

- удосконалення навчальних планів та програм, розробка нових технологій навчання;
- використання принципів індивідуалізації та диференціації навчання шляхом забезпечення різного темпу вивчення матеріалу, адаптації обсягу та змісту навчальних завдань до можливостей дитини;
- мотивування та стимулювання до розвитку інтелектуальної обдарованості;
- урахування індивідуальних особливостей кожного учня.

Поділяємо думку Ю. Клименюк стосовно того, що необхідно удосконалювати зміст навчальних курсів та збагачувати їх інформацією щодо особливостей навчання, виховання, розвитку інтелектуально обдарованих молодших школярів [6, с. 358]. Вагомий потенціал, на наш погляд, мають такі навчальні дисципліни, як «Вступ до спеціальності з основами загальної педагогіки», «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність», «Навчання і виховання обдарованої дитини». У ході вивчення цих предметів доречно ознайомлювати студентів з ознаками та показниками інтелектуальної обдарованості, видами інтелекту, інтуїцією, швидкістю виконання діяльності, поліваріантністю розв'язань, домінуванням інтересів, мотивів діяльності, оригінальністю, кмітливістю, наполегливістю в досягненні успіху, емоційною забарвленістю, різноманітними стратегіями, методами та прийомами для виявлення та розвитку розумових здібностей дитини; специфікою прояву інтелектуальної обдарованості особистості дитини у певні вікові періоди; сенситивними періодами для розвитку різних сторін інтелектуально обдарованої дитини; пізнавальними потребами; раннім розумовим розвитком; прикладами ранніх проявів інтелектуальної обдарованості у знаменитих і геніальних людей; проблемами інтелектуально обдарованих дітей.

Серед ефективних форм, методів, прийомів, засобів професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності з інтелектуально обдарованими молодшими школярами варто відзначити мікрОВикладання, круглі столи, дискусії, тренінги, семінари, лекційні заняття, ділові ігри, вирішення педагогічних завдань, моделювання, дослідницькі та творчі завдання. Так, під час вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Навчання і виховання обдарованої дитини» здобувачам вищої освіти спеціальності «Початкова освіта» Вінницького державного педагогіч-

ного університету імені Михайла Коцюбинського ми пропонували такі завдання творчого характеру:

- створити педагогічний комікс «Стереотипи про інтелектуальну обдарованість»;
- створити «формулу інтелектуальної обдарованості»;
- створити власні визначення-асоціації поняття «інтелектуальна обдарованість», представивши їх у формі малюнка;
- написати есе на тему: «Інтелектуальна обдарованість – дар чи випробування»;
- підібрати діагностичний інструментарій для визначення інтелектуальної обдарованості та створити «банк методик для діагностики інтелектуальної обдарованості»;
- розробити кросворд із термінами, які стосуються інтелектуальної обдарованості та її розвитку;
- створити карту знань на тему: «Проблеми інтелектуально обдарованих дітей»;
- запропонувати педагогічні ситуації, пов'язані з організацією роботи з інтелектуально обдарованими дітьми;
- підібрати мультфільми, кінофільми,
- відеоматеріали про людей з проявами інтелектуального виду обдарованості;
- розробити рекомендації батькам, учителям щодо організації супроводу інтелектуально обдарованих молодших школярів;
- підготувати творчий проєкт-презентацію «Історії успіху / неуспіху вундеркіндів» з використанням кінодидактики.

Ефективними для розвитку інтелектуальної та творчої особистості майбутнього вчителя виявились активні форми та методи роботи, які пропонує використовувати в освітньому процесі Л. Ілійчук [5, с. 175], а саме: залучати майбутніх педагогів до участі в дискусійних студіях, клубах, творчих об'єднаннях, наукових конференціях різних рівнів, ділових, рольових іграх, курсах педагогічної майстерності, аукціонах педагогічних ідей, захистах проєктів; стимулювати їх до науково-дослідної роботи.

Приклади творчих робіт майбутніх учителів представлено на рис. 1.

Також варто відзначити ефективність таких методів навчання студентів, як самостійна робота, пошуковий та дослідницький методи. На важливості у вищому педагогічному навчальному закладі сформував в майбутніх учителів уміння бачити та аналізувати ситуацію, виокре-

млювати головні ідеї під час пошуку шляхів розв'язання проблеми, розробляти схеми і варіанти рішень наголошує О. Антонова. У цьому, на думку дослідниці, досить вдало допомагатимуть різноманітні види діяльності: конкурси-імпровізації, ділові ігри, конкурси педагогічних талантів, мікро-викладання фрагментів уроку, аукціони педагогічних ідей. Вагома роль належить й олімпіадам з педагогіки, які вважаються результативною формою роботи з майбутніми педагогами [1, с. 68]. З метою формування педагогічної компетентності майбутнього вчителя інтелектуально обдарованих дітей ми залучали студентів до участі в конкурсі педагогічної майстерності, педагогічному театрі, де вони могли проявити свої таланти, професійні вміння та навички, креативність та педагогічні здібності.

Поділяємо думку І. Стахової, яка надає важливого значення соціальним мережам для творчого саморозвитку майбутнього вчителя. Особливу увагу науковиця акцентує на тематичних соціальних мережах, зокрема, форумах для вчителів початкових класів, на яких вони можуть обмінюватися досвідом роботи з інтелектуально обдарованими учнями молодшого шкільного віку, обговорювати соціально-психологічні проблеми обдарованих дітей, радитися щодо вдосконалення освітнього процесу [11, с. 163].

Зокрема, ми пропонували студентам взяти участь у челенджах, виконавши творчі завдання та розмістивши дописи в соціальній мережі

«Facebook» та групі «Коворкінг креативних викладачів та студентів»: скласти абетку інтелектуально обдарованості зі слів одного тематичного ряду; розробити чек-лист «Умови успішного сімейного виховання інтелектуально обдарованих дітей»; створити «Хмару слів», візуально відтворивши на зображенні список ключових фраз, пов'язаних із особистісними рисами педагога інтелектуально обдарованих дітей; створити кластер, систематизувавши у вигляді грона професійні якості педагога обдарованих дітей; створити кросворд із термінами, які стосуються інтелектуально обдарованості; зашифрувати в таблиці з літерами ключові слова теми, а в коментарях потрібно написати відшукані слова і пояснити, чому саме вони стосуються цієї теми; вправа «Доповни речення» – запропонувати по-чаток декількох речень щодо особливостей роботи з інтелектуально обдарованими дітьми, а в коментарях – продовжити думку; вправа «Де-шифрувальник» – розгадати речення і дізнатися цікаві відомості про інтелектуальну обдарованість тощо.

Висновки. Отже, для продуктивної роботи з інтелектуально обдарованими молодшими школярами майбутній учитель має володіти високим рівнем фахової компетентності, особистісними якостями, професійно спрямованими знаннями, вміннями, прагнути до саморозвитку та самовдосконалення.

Учителі, підготовлені до роботи з інтелектуально обдарованими дітьми, мають конструю-

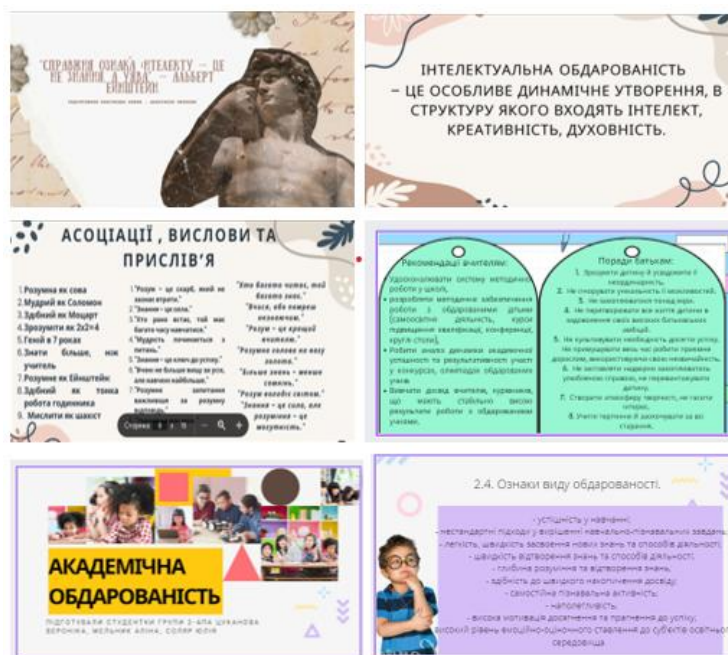

Рис. 1. Фрагменти творчих проєктів студентів

вати освітній процес, надаючи перевагу самостійній роботі молодших школярів, дослідницькій практиці, інтелектуальній діяльності, розвитку пізнавальних процесів.

Наше дослідження не вичерпує усіх аспектів вирішення порушеної проблеми. Подальші розвідки спрямовуватимуться на вивчення проблеми психолого-педагогічного супроводу обдарованих дітей.

Список використаних джерел

1. Антонова О. С. Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими учнями як складова його професійної компетентності. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2003. № 12. С. 66-69.
2. Антонова О. С., Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи: монографія. Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2011. 263 с.
3. Demchenko O., Kit G., Holiuk O., Rodiuk N. Development of future teachers' subjectivity in the context of preparation for working with gifted children. Society, Integration, Education: proceedings of the International Scientific Conference, May 25th-26th. Rezekne: Rezekne Academy of Technologies, 2018. P. 507-519. (дата звернення: 20.03.2024). <https://doi.org/10.17770/sie2018voll.3167>
4. Demchenko O., Kit G., Holiuk O., Rodiuk N., Pakhalchuk N., Hryhorovych O. Business games in quasi-professional future teachers' training to the development of gifted children. Society, Integration, Education: proceedings of the International Scientific Conference. 2019. Volume I. P. 144-159. <https://doi.org/10.17770/sie2019voll.3993>
5. Ілійчук Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з обдарованими дітьми. Гірська школа українських Карпат. 2016. № 14. С. 173-176.
6. Клименюк Ю. М. Технологія підготовки студентів педагогічного факультету до роботи з інтелектуально обдарованими учнями. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 355-376.
7. Коваль Т. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів у контексті парадигмального оновлення сучасної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 3 (57). С. 390-398.
8. Концепція Нової української школи: ухвал. рішенням колегії МОН від 27 жовт. 2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 26.12.2023).
9. Молнар Т. І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». 2016. Вип. 2 (4). С. 28-31.
10. Русин Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми в сучасній школі. Гірська школа Українських Карпат. 2013. № 10. С. 163-165.
11. Стахова І. А. Творчий розвиток учителя початкових класів засобами використання соціальних Інтернет-мереж. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 9 (43). С. 161-167.
12. Федоров М. П. Педагогічні умови підготовки студентів до роботи з обдарованими дітьми: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00. 01. Луганськ, 2000. 21 с.
13. Шевчук С. Розвиток інтелектуальної обдарованості вихованців як один з пріоритетних напрямів діяльності позашкільних навчальних закладів екологічного профілю. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. 2014. Вип. 2. С. 89-100.
14. Шемуда М. Г. Професійна підготовка вчителя до роботи з обдарованими дітьми. 2009. URL: <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-04/09smnwgp.pdf> (дата звернення: 28.12.2023).

References

1. Antonova, O. Ye. (2003). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do roboty z obdarovanymy uchniamy yak skladova yoho profesiinoi kompetentnosti [Preparation of the future teacher to work with gifted students as a component of his professional competence]. Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University, 12, 66-69. [in Ukrainian].

2. Antonova, O. Ye., & Klymeniuk, Yu. M. (2011). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do rozvytku intelektualnoi obdarovanosti uchniv pochatkovoї shkoly [Preparation of the future teacher for the development of intellectual giftedness of primary school students]: monohrafiia. Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. un-t. [in Ukrainian].
3. Demchenko, E., Kyt, H., Holyuk, O., & Rodyuk, N. (2018). Development of future teachers' subjectivity in the context of preparation for working with gifted children. Society, Integration, Education: proceedings of the International Scientific Conference, 507-519. <https://doi.org/10.17770/sie2018vol1.3167>
4. Demchenko, O., Kit, G., Holiuk, O., Rodiuk, N., Pakhalchuk, N., & Hryhorovych, O. (2019). Business games in quasi-professional future teachers' training to the development of gifted children. Society. Integration. Education: proceedings of the International Scientific Conference, 1, 144-159. <https://doi.org/10.17770/sie2019vol1.3993>
5. Iliichuk, L. (2016). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do roboty z obdarovanyimi ditmy [Preparation of future primary school teachers to work with gifted children]. Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 14, 173-176. [in Ukrainian].
6. Klymeniuk, Yu. M. (2009). Tekhnolohiia pidhotovky studentiv pedahohichnoho fakultetu do roboty z intelektualno obdarovanyimi uchniamy [Technology of training students of the Faculty of Pedagogy to work with intellectually gifted students]. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 355-376. [in Ukrainian].
7. Koval, T. V. (2016). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv u konteksti paradyhmalnoho onovlennia suchasnoi osvity [Professional training of the future primary school teacher in the context of the paradigmatic renewal of modern education]. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 3 (57), 390-398. [in Ukrainian].
8. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School]. (2016): Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 27 October 2016.
9. Molnar, T. I. (2016). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do rozvytku intelektualnoi obdarovanosti uchniv [Preparation of future primary school teachers for the development of intellectual giftedness of students]. Scientific newsletter of Mukachiv State University. Series «Pedagogy and psychology», 2 (4), 28-31. [in Ukrainian].
10. Rusyn, H. (2013). Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia do roboty z obdarovanyimi ditmy v suchasni shkoli [Professional training of the future teacher to work with gifted children in a modern school]. Mountain School of the Ukrainian Carpathians, 10, 163-165. [in Ukrainian].
11. Stakhova, I. A. (2014). Tvorchyi rozvytok uchytelia pochatkovykh klasiv zasobamy vykorystannia sotsialnykh Internet-merezh. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 9 (43), 161-167. [in Ukrainian].
12. Fedorov, M. P. (2000). Pedahohichni umovy pidhotovky studentiv do roboty z obdarovanyimi ditmy [Pedagogical conditions for preparing students to work with gifted children]: avtoref. dys. na zdobuttia naukovoho stupenia kand. ped. nauk: 13.00. 01. Luhansk. [in Ukrainian].
13. Shevchuk, S. (2014). Rozvytok intelektualnoi obdarovanosti vykhovantsiv yak ody z priorytetnykh napriamiv diialnosti pozashkilnykh navchalnykh zakladiv ekolohichnoho profilu [Development of the intellectual giftedness of pupils as one of the priority areas of activity of extracurricular educational institutions of an environmental profile]. Education and training of a gifted child: theory and practice, 2, 89-100. [in Ukrainian].
14. Shemuda, M. H. (2009). Profesiina pidhotovka vchytelia do roboty z obdarovanyimi ditmy [Professional training of teachers to work with gifted children] [in Ukrainian]. <https://sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-04/09smnwgp.pdf>.

Про авторів

Юлія Бондар, доктор філософії, старший викладач кафедри початкової освіти,
e-mail: yuliya.bondar.94@gmail.com

Тетяна Коваль, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти,
e-mail: tanyabyzja@ukr.net

About the Authors

Yuliia Bondar, PhD, Senior Lecturer at the Department of Primary Education,
e-mail: yuliya.bondar.94@gmail.com

Tetiana Koval, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Disciplines of Preschool and Primary Education,
e-mail: tanyabyzja@ukr.net